

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

”Behöver hjälp för att skydda sig från sig själv”

Artikulationer av kriminalitet i LVU-domar för ungdomar 15–17 år

Marcus Lennartsson

Kandidatuppsats SOPA 63

HT 2021

Handledare: Lars B Ohlsson

Abstract

Author: Marcus Lennartsson

Title: Discourses on criminality among children: articulations of criminality in judicial decisions on The Care of Young People Act for children aged 15-17 [Translated title]

The aim of this study was to study categorisations of criminality in decisions on compulsory care for children aged 15-17 and how these articulations are used to argue for interventions. The study examined 24 judicial decisions on compulsory care from seven different administrative courts containing the word “kriminalitet”, as well as an articulation of criminal behaviour and from that an argument for compulsory care. I analysed the administrative verdicts with tools from Ernesto Laclau’s and Chantal Mouffe’s discourse theory of chain of equivalence and investigated how criminality is articulated and what it is antagonistic to. This was done from the theoretic perspective of discourse on criminality, control and discipline from Michel Foucault. I found that the youths articulated with a criminal behaviour, was described as sick or without agency and in medical jargon sick and in need for treatment. These shortcomings of the youths were described as risks that they would ‘end up in’ criminality and thus signified the need for intervention.

Key words: criminality, discourse, chain of equivalence, discipline, control

Förord

Jag vill tacka min handledare Lars B Ohlsson för allt stöd och alla användbara tips. Dina synpunkter och vägledning har varit handfasta, konkreta och stöttande. Jag vill även tacka min vän Victor som har korrekturläst och kommit med konstruktiv kritik för att konkretisera flera delar av texten.

Innehållsförteckning

Akronym- och begreppslista	4
1 Problemformulering	5
1.1 Syfte	6
1.2 Frågeställningar.....	7
2 Kunskapsläge.....	8
2.1 Litteratursökning	8
2.2 Behandling och kontroll.....	8
2.3 Psykiatriska kategoriseringar av samhällsplacerade unga	10
2.4 Oro för- och utveckling av brott	11
3 Teori och metod.....	14
3.1 Det moderna straffväsendet	14
3.2 Metodval: artikulering, element, ekvivalenskedja och nod.....	16
3.3 Urval.....	17
3.4 Metodens tillförlitlighet	18
3.5 Etiska överväganden	18
3.6 Metodologiskt tillvägagångssätt	19
4 Resultat & analys	21
4.1 Lagföring och misstankar för brott	22
4.2 Beteende, attityd och psykiska problem	24
4.3 Personliga val, insikt och behandlingsbehov	26
4.4 Bristande skolgång och problem med auktoriteter	29
4.5 Vänskapskrets och miljöer	31
4.6 Alkohol och droger	33
5 Avslutande diskussion.....	36
Referenslista	39

Akronym- och begreppslista

Brå: Brottsförebyggande rådet

Evidensbaserad praktik: tillämpning av vetenskap i det sociala arbetet

HFD: Högsta Förvaltningsdomstolen

LUL: lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

LVU: lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

NTU: Nationella trygghetsundersökningarna

Rekvisit: juridiska krav för tillämpning av en lag

RÅ: Regeringsrätten

SoL: Socialtjänstlag (2001:453)

SOM-institutet: Undersökningsorganisation vid Göteborgs Universitet

1 Problemformulering

Tham (2019) beskriver i sin studie den ökade oron för brott och jämför anmälda och rapporterade brott. Han visar även att uppfattningar av brottsutvecklingen har ett tätare samband med medierapporteringen än med den faktiska utvecklingen. Utvecklingen i brottslighet är dock inte entydig och riktningen på utvecklingen är tvetydig. Vad som däremot kan säkerställas är att skjutvapenvåldet och narkotikabrotten ökar markant. Fördelningen av lagföring bland sociala grupper visar å andra sidan på tydliga mönster (Bäckman, et al., 2021). Koncentrering av lagföring bland vissa grupper har enligt forskarna tydliga samband med utveckling av ekonomisk ojämlikhet och klass- och boendesegregation. En annan grupp som är överrepresenterade bland lagföringar är unga i sena tonåren. Liedenberg, et al. (2015) beskriver hur nyliberaliseringen av västerländska välfärdssystem leder till att ansvar för sociala problem läggs över på individer. Forskarna menar att detta i det sociala arbetet leder till att socialtjänstemän åläggs hantera och kontrollera problem i stället för att förebygga dem.

Kategoriseringar av unga med beteendeproblem har en historia av diskursiva psykiatriska benämningar (Levander och Sturfelt, 2019) som ”psykopat”, ”asocial” och ”förvildad”, vilka än idag har inflytande över hur unga med beteendeproblem beskrivs. Forskarna redogör för att syftet med det första förslaget om barn- och ungdomspsykiatri var att förebygga just ungdomskriminaliteten. Foucault (1995:14–17, 96) beskriver liknande kategoriseringar av de kriminella i det moderna straffväsendet som djuriska eller sjuka. Han menar att de kriminella utmanar samhällets sociala sfär, vilken svarar med professionella och vetenskapliga metoder för att behandla, disciplinera, förbättra och rätta till dessa.

Sociala insatser för unga som associeras med kriminalitet diskuteras flitigt i socialt arbete (Johansson, 2015; Sturfelt & Levander, 2019; Linderborg, 2007). Ett dilemma som förekommer vid vårdbedömningar där slutna ungdomsvård ersätts med LVU (lag (SFS 1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga; tvångsvård för barn upp till 21) är att barnets bästa ställs mot motivet att skydda samhället. Det menar Tärnfalk och Alm (2021) som i sin intervjustudie med socialtjänstemän visar att dessa såg en otydlighet i budskapet för ungdomarna som bereds med tvångsvård som följer efter avtjänat straff.

Socialtjänsten ska (Socialstyrelsens, 2020) inte sätta brottsmisstankar i centrum vid barnavårdsutredningar. I stället ska utredningar fokusera på helheten av bland annat föräldrarnas förmåga och den unges miljö. Men den unges intresse kommer ibland i andra

hand i barnavårdsutredningar vid brottsmisstanke (Johansson, 2015). Johansson menar att ”brottsdiskurser” i dessa fall överordnas ”behandlingsdiskurser” och att socialtjänstens insatser ofta liknar de straffrättsliga vid utdömning av straff. Det sociala arbetet med unga som misstänks för brott tar form genom att föreslå påföljd för unga enligt LUL (Lag (SFS 1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare), men också vid barnavårdsutredningar. De senare är fristående från val av straffpåföljd och kan resultera (Socialstyrelsen, 2020) i såväl frivilliga insatser enligt SoL (Socialtjänstlag (SFS 2001:453)) som tvångsvård enligt LVU (lag (SFS 1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga). Detta innebär att den unga kan åläggas med konsekvenser för handlingar som anses vara brottsliga, utan att det har dömts som skyldig, eller som det redan avtjänat straff för.

Men vad är det för beteenden hos de unga som tvångsvården intervenerar mot? Vilka skildringar av kriminalitet och kriminellt beteende motiverar behovet av behandling? I LVU finns en särskild bestämmelse för omhändertagande som rör just detta. Tvångsvård ska enligt § 3 LVU beredas ”om den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende”. Dessa aktualiseras av socialsekreterare när de bedömer att det finns destruktiva förhållanden i hemmet eller hos den unga som enligt §§ 2–3 LVU anses medföra ”påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas” (Ponnert, 2015). Det krävs även enligt § 1 LVU att vård inte kan ges på frivillig väg. Beslut om LVU tas i förvaltningsrätten, där socialnämnden står mot den unga. Undersökningen avser utifrån detta att studera hur kriminalitet och kriminellt beteende skildras i LVU-domar och hur dessa artikuleringer motiverar behandlingsbehovet.

1.1 Syfte

Syftet med undersökningen är att identifiera artikuleringer av kriminalitet och kriminellt beteende bland unga 15–17 år i LVU-domar och se hur dessa används som argument för behandlingsbehov.

1.2 Frågeställningar

Jag kommer i uppsatsen besvara två frågeställningar.

Hur artikuleras kriminalitet och kriminellt beteende för de unga 15–17 år i LVU-domarna?

Hur används artikulationer om kriminalitet och kriminellt beteende som argument för
behandlingsbehov för de unga 15–17 år i LVU-domarna?

2 Kunskapsläge

Forskning om socialt arbete med unga och kriminalitet är ofta skriven utifrån samverkan med polis eller analyser av brott och straff, med fokus på de insatser som görs som-, eller i kombination av brottspåföljd. Det finns gott om forskning (Rap 2015, Lindenberg, 2007) kring brottsförebyggande insatser och sociala insatser vid eller efter påföljd såväl som för diskurser och kategoriseringar av kriminalitet.

Den forskning jag har valt att redovisa i kunskapsläget är den som rör kategorisering av kriminella och hur man utifrån det motiverar sociala insatser. Forskningen som jag presenteras nedan rör fältet i det sociala arbetet mellan behandling och straff, diskursiva diagnostiseringar av samhällsplacerade ungdomar och slutligen oro för brott kopplat till brottsutvecklingar.

2.1 Litteratursökning

Jag har sökt på Lubsearch och Google scholar med sökorden; ”kriminalitet”, ”brott”, ”socialt arbete”, ”diskurs*”, ”ung*”, ”barn”, ”kriminell*”, ”criminality”, ”social work” och ”crime”.

2.2 Behandling och kontroll

Tärnfalk och Alm (2021) undersöker i sin studie socialarbetares motiv vid överföring av sluten ungdomsvård till LVU (lag (SFS 1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Forskningen rör 15–17-åringar och analyserar huruvida det sociala arbetet vid dessa bedömningar prioriterar barnets bästa eller samhällets skydd främst. Studien består av intervjuer med socialtjänstemän med praktisk kunskap i bedömandet av barnets bästa kring Stockholm. Undersökningen visar att socialtjänstemännen fann det svårt att utifrån vetenskap motivera de insatser de skulle göra, samtidigt som de är begränsade i sitt handlingsutrymme utifrån institutionell styrning. Vidare menar forskarna att det politiska arbetet med att inkorporera barnkonventionen i svensk lag kräver nya statliga riktlinjer, riktade resurser, mer vidareutbildning av tjänstemännen och ökad tid för klientnära arbete.

Tärnfalk och Alm (2021) redogör för att kombinationen av straff och vård i den nordiska modellen i sig innebär en risk för att samhällets skydd överordnas vården. Forskarna menar att detta system inbegriper att socialarbetare har en central roll i straffrätten inte bara i Norden, utan också i större delar av Europa. Men det sociala arbetet innebär enligt studien motsägelser och vaga riktlinjer vilket i Sverige har lett till att det råder brist på såväl konsensus och kunskap om vilka insatser som behövs, som vilka insatser som ger positiva resultat.

Liedenberg, et al. (2015) menar att den nyliberala samhällsutvecklingen flyttar skuld för sociala problem från samhälls- till individnivå. Forskarna beskriver ansvarliggörande (min översättn. Eng: Responsibilisation) som en tendens hos de västerländska demokratierna. Detta genom nedmontering av skyddsnet i stället för vård och bemötandet av sociala problem med kontroll. Forskarna argumenterade att denna utveckling är som tydligast vad gäller det brottsförebyggande arbetet och vidare att socialarbetare utifrån kostnadseffektiv styrning åläggs att hantera problem i stället för förändringsarbete. De resonerar att socialarbetare utifrån detta ramverk har att förhålla sig till å ena sidan den unga klientens ansvar utifrån de val den gjort, å andra sidan dess sårbarhet för sociologiska, biologiska och psykologiska förhållanden.

Huruvida behandling och terapi eller kontroll och straff har bäst effekt är enligt Tärnfalk och Alm vidare omdebatterat. Samtliga sex respondenter svarar i studien att de föredrar vård framför straff. Forskarna menar att socialsekreterare vid övergång från sluten ungdomsvård till LVU kan välja att ta hänsyn till samhällets behov av skydd över vad som bedöms vara barnets bästa. Flera av respondenterna uttrycker dock att implementeringen av LVU delvis är till skydd för samhället, samtidigt som bristen på kunskap innebär att socialsekreterarna ibland utgår från magkänslan vid bedömningar. Intervjupersonerna svarar även att tillämpningen av tvångsvård inte alltid är för barnets bästa och att den innebär ett otydligt budskap. Forskarna argumenterar utifrån detta för en implementering av evidensbaserad praktik. Andershed och Andershed (2016) understryker också evidensbaserad praktik och redogör för sin studie där de visade att socialtjänstemän som använde sig av formulär för att bedöma beteendeproblem i betydligt högre utsträckning kunde identifiera skydds- och riskfaktorer.

Liedenberg, et al. (2015) visar i sin studie att unga som är föremål för brottsförebyggande åtgärder ofta av socialarbetarna ses som ovilliga till sin egen förändring. I deras studie beskrivs kategoriseringen av dessa unga utifrån huruvida de

insåg sitt behandlingsbehov eller bidrog till sin egen positiva utveckling. En annan tendens i socialtjänstarbetarnas framställning av de unga är av deras följsamhet, alltså huruvida de tillmötesgår kraven som ställs på dem och där socialtjänstarbetarna lägger stor vikt vid deras vägran som argument för insatser.

2.3 Psykiatriska kategoriseringar av samhällsplacerade unga

Levander och Sturfelt (2019) redogör för diagnoser av ungdomar som placerats på familjehem eller institution. De menar att diagnoserna har missgynnat ungdomarnas psykiska hälsa och bidragit till att stigmatisera de unga genom ”kategoriseringspraktiker” i statliga riktlinjer och ny lagstiftning. Lektorerna menar att de diskurser som välfärdsstaten har gett uttryck för från barnavårdslagsreformen 1902, fram till idag handlar om att kategorisera unga som avviker från det normala.

Levander och Sturfelt (Ibid.) redogör för att förslagen om att inrätta Barn- och Ungdomspsykiatri (BUP) innebar en satsning på unga på samhällsnivå, i kontrast till den tidens särbehandlande sociala barnavård och fattigvård. Under första halvan av 1900-talet, vilket forskarna benämner som ”det socialmedicinska paradigmet”, växte enligt dem en diskurs om psykiska störningar fram, ibland ärftliga sådana, som förklaringar till kriminalitet. Samtidigt utbreddes i samhället enligt lektorerna en syn på ungas ”förvildning” fram, att samhället nu skulle ta ett ansvar för dessa ungdomar, ofta från fattiga familjer och att de nu skulle formas i nationens intresse.

Under mitten av seklet växte enligt lektorerna medicinska diskurser fram i form av psykoanalys, vilka under -90-talet växlades mot neuropsykiatriska- och biomedicinska diskurser. Under slutet av halvseklet växte enligt Levander och Sturfelt (Ibid.) det biomedicinska perspektivet fram, vilket ledde fram till instiftandet av BUP under början av 50-talet. Den biomedicinska diskursen medförde enligt forskarna att psykiatriska metoder började anses kunna bota ”även de asociala”. Detta synsätt dominerade även enligt lektorerna i socialvården, där psykiatrisk kunskap om unga skulle förebygga sociala problem. Inlåsning av ’psykopater’ hade enligt Levander och Sturfelt inte än blivit verklighet. De berättade att i och med att Mentalsjukvårdens betänkande (SOU 1958:20) där institutioner för ungdomar med psykiska problem även inbegripande ”asocialitet” aldrig verkställdes, sköts slutenvård särskild för psykiskt sjuka ungdomar till framtiden. Fokus lades därefter under -70- och -80-

talen enligt Levander och Sturfelt (2019) på behandling av familjen. Under 70-talet kompletterades även enligt forskarna socialvården av ett ökat fokus på samverkan vilket underströks i propositionen (1979/80:1) till LVU (SFS 1990:52). Detta menar lektorerna (Ibid.) var en följd av att psykiatrin och socialvården inte delade uppfattning om vilken aktör som hade ansvar för ungdomarna som sågs som sociala problem, då båda frånsade sig ansvaret till den andra aktören.

På senare tid har enligt Levander och Sturfelt barnkonventionen format bilden av unga med egna möjligheter att forma sin tillvaro. Enligt Levander och Sturfelt (Ibid.) fortsätter samtidigt den biomedicinska diskursen in i 90-talet och fram till idag parallellt med ”den barnrättsliga diskursen”. Från och med detta ses unga enligt forskarna alltmer som individer med rättigheter och möjligheter att forma sin tillvaro. Det är också från och med detta, enligt lektorerna då psykisk ohälsa bland unga börjar uppmärksammas. Under 2000-talet fortsätter enligt Levander och Sturfelt psykisk ohälsa bland unga vara ett vanligt förekommande begrepp, dit även nu mildare psykiska problem som depression, ångest och neuropsykiatriska problem sätts. I statliga riktlinjer och utredningar beskrivs enligt forskarna (Ibid.) de ungas agens som den bästa lösningen mot deras psykiska problem, alltså att de ska lösa sina egna problem. I LVU-utredningen SOU kritiseras enligt lektorerna satsningar på ungas psykiska ohälsa för att primärt riktas mot förebyggande arbete, vari också samverkan lyfts. Vad gäller tvångsvård av unga (LVU) beskriver betänkanden (SOU 2009:68: 372, 458; SOU 2015:17, 179, 429) enligt Levander och Sturfelt (2019) mer svårartad psykisk ohälsa, gärna som fastställs med diagnos. Dessa unga beskrivs här enligt forskarna sakna den agens som unga med psykisk ohälsa i övrigt tillskrivs.

2.4 Oro för- och utveckling av brott

Tham (2019) undersöker i sin studie varför oron för brott har ökat. Forskaren redovisar flera mått för ökad oro för brott från Brås ”nationella trygghetsundersökningarna” (NTU) 2006–2017. Siffrorna visade enligt Tham inget trendbrott, men har styrkts av SCB och SOM-institutet. Forskaren redogör för att NTU undersöker också utsatthet för brott, vilken visar på en kraftig men instabil ökning som hänger samman med NTU:s resultat för oro för brott. Tham frågade sig hur denna utveckling förhåller sig till den faktiska brottsutvecklingen,

huruvida man utifrån resultaten ovan i NTU visar att brottsligheten har ökat. Tham (2019) påpekade att den ökade oron inte har följts av samma ökning av polisanmälningar. Oron ökar dock bland alla grupper enligt forskaren, som drog slutsatsen att det är fråga om en förändring i den utbredda uppfattningen. Tham redogör dock för att skjutvapenvåldet ökar markant, om än från en jämfört med övriga våldsbrott låg nivå.

En tolkning av varför oron för brott och rapporterad utsatthet för brott inte matchas av antalet polisanmälningar kan enligt Tham vara att den förra bygger på en diskurs snarare än den faktiska brottsutvecklingen. Som stöd till denna förklaring lyfter Tham studier som har visat att medias rapportering av kriminalitet inte ger en korrekt bild, samt att den allmänna oron för brott snarare samvarierar med medierapporteringen än den faktiska brottsutvecklingen.

Gällande ökningen av den rapporterade utsattheten för brott resonerade Tham att denna inte nödvändigtvis visar på en ökning av antalet brott, dels eftersom den är instabil, dels för att den inte matchas av polisanmälningar. En alternativ förklaring är enligt forskaren påverkan från media, såväl som uttalanden från politiker. Detta menar han kan förklara den ökade rapporteringen av brott genom att människor oroar sig för samhällsutvecklingen, ser allvarigare på brott och därför väljer att rapportera sådant man tidigare inte ansåg vara värt att nämna. Även Bäckman et al. (2021) beskriver brottsutvecklingen som samhällsaktuell och lyfter att den allmänna förståelsen av att brotten blir allvarigare eller grövre och förövarna yngre, tenderar att dominera oavsett riktningen på brottsutvecklingen.

Bäckman, et al. skriver om tidigare forskning kring representationen av olika grupper vad gäller brott. De förklarar att män är överrepresenterade, så väl som ungdomar i sena tonåren, etniskt icke-svenskar och unga som växt upp i fattigdom. Sambanden kan enligt forskarna till stor del förklaras med hjälp av ”frustrationsteorier”. Dessa utgår från att begränsningen av chanser i livet och hinder mot att nå status och jobb ökar förekomsten av brott bland de som drabbas av ojämlikhet. Som exempel på samhällsförändringar som påverkat brottsutvecklingen tar forskarna upp förändringar av utbildning och sysselsättning vilka har skjutit upp etableringen på arbetsmarknaden, såväl som migration och svängningar i den ekonomiska utvecklingen. Forskarna menar vidare att ökade ekonomiska klyftor kan öka fattigas brottsbenägenhet. Samtidigt hävdar Bäckman et al. att de senare decenniernas utveckling med en förstärkning mellan socioekonomisk och etnisk boendesegregation kan förklara en koncentrerad brottslighet bland vissa grupper.

Vad gäller lagföring av brott och dess samband med socioekonomisk bakgrund Bäckman et al. (2021) samma samband som de återger för tidigare studier, att barn till föräldrar med lägre inkomst har större sannolikhet att lagföras för brott. Skillnaderna ökar enligt studien och är som tydligast vad gäller våldsbrott där skillnaderna mångdubblades. Forskarna redogjorde för att det finns en kumulativ effekt av fattigdom som leder till andra sociala problem som i sin tur ökar andelen lagförda. Här är enligt forskarna prestationer i skolan av stor vikt.

3 Teori och metod

Denna del innehåller dels teori, dels diskursanalytisk metod. Detta eftersom diskursanalys kan betraktas som såväl teori som metod. Första delen behandlar Foucaults (1995) teori om den moderna straffrätten och andra delen Ernesto Laclaus och Chantal Mouffes (2001) diskursteori. Foucaults teori rör framväxten av fängelserna som ersättare av publika straff, till vilket enligt honom en ny diskursiv social praktik följde utifrån behandlingssyfte och social kontroll. Syftet med teorivalet är att synliggöra den sociala praktiken i form av skildringar av de kriminella och de kriminella beteenden och hur dessa kan motivera behandlingsbehov. Den diskursanalytiska metod som analysen bygger på utgår från begreppen *element*, *ekvivalenskedjor*, *nod* och *artikulation*. Denna diskursteori är Foucault-inspirerad, men i kontrast till Foucault innebär en dynamisk förståelse av den sociala praktiken, där språket ses som en del av den sociala praktiken snarare än överordnad. På så sätt kan analysen utifrån teorin behandla språkliga formuleringar som ett uttryck för den sociala praktiken som analyseras. En annan skillnad mellan Foucaults, respektive Laclaus och Mouffes förståelse av diskurs är att de senare inte gör en uppdelning mellan vilka praktiker som kan ses som del av en diskurs och inte utan i stället att allt kan förstås som del av diskurser, där den senare är utgångspunkten för denna studie.

3.1 Det moderna straffväsendet

Foucault (1995) redogör för det moderna straffväsendet han menar växte fram under 1800-talet. Det var enligt Foucault i vedergällningen som sträckte sig utanför den juridiska straffrätten, där det handlade om diskurs, alltså där andra professioner (Ibid.:16) skulle intervensera mot de kriminella. Det är just denna del av diskursen som är av intresse här och mer specifikt hur diskurser av kriminella kommer till uttryck i socialt arbete och hur man utifrån det motiverar olika insatser.

Den utbredda kriminaliteten från 1800 har enligt Foucault (Ibid.:82, 89) en klasskaraktär, genom att den växte bland fattiga som en nödvändighet för att överleva. Han menar att reformeringen av straffrätten svarade mot den tidens växande brottslighet bland fattiga arbetare och bönder, genom att internalisera (Ibid.:248) rädslan för att bli straffad och

förändringarna på samhällsnivå involverar även enligt Foucault (1995:299) en moralisering av de fattiga.

Syftet med straff är enligt Foucault (Ibid.:16) i det moderna straffväsendet inte vara vedergällning utan att bota, förbättra och rätta till den kriminella. Han menar att man med den moderna straffprocessen avser att hantera de kriminella utifrån föreställningar om hur de är.

Foucault menar att straffväsendet utgår från en djurisk bild av den kriminella:

a wild fragment of nature; he appears as a villain, a monster, a madman, perhaps, a sick and, before long, 'abnormal' individual. (Ibid.:108)

Vidare medför det moderna straffväsendet enligt Foucault en rad vetenskapliga metoder för att intervensera mot brottslingar:

It is no longer simply: 'What law punishes this offence?' But: 'What would be the most appropriate measures to take? How do we see the future development of the offender? What would be the best way of rehabilitating him?' A whole set of assessing, diagnostic, prognostic, normative judgements concerning the criminal have become lodged in the framework of penal judgement." (Ibid.:25)

Foucault (Ibid.:229–230) menar att det moderna straffväsendet medför bland flera, en moral om familjen. Detta genom att disciplin sträcker sig utanför institutioner och straffväsende, och kan identifieras bland annat i familjen och skolan. Även skolan har enligt teoretikern influerats (Ibid.:190, 289–290) genom att efterlikna kontrollerande metoder som att övervaka elever och rapportera hem frånvaro och brott. Även oro för tidigare dömdas inflytande över ungdomar, menar Foucault är ett resultat av det moderna straffväsendet.

And it multiplies them across France in such a way that, where there is a prison, there is an association ... and as many anti-social clubs' (Moreau-Christophe, 7). And it is in these clubs that the education of the young first offender takes place: (Ibid.:280)

Vad gäller organiserad brottslighet redogör Foucault (Ibid.:82–83) för en utveckling av öppen allvarlig brottslighet i Paris under mitten av 1700-talet. Han beskriver porträtteringen av dessa gäng som ”vagabonder”, som breder ut sig och tar över kontrollen över stadsdelar, som föranledande de repressiva åtgärder och förnyade stadsstruktur som skulle införas för att skapa kontroll över staden.

3.2 Metodval: artikulation, element, ekvivalenskedja och nod

Motivet att undersöka hur kategorier skapas och sociala praktiker motiveras är enligt Boréus (2015b) ett argument till att använda sig av Foucault i diskursanalysen. Vidare är det enligt Boréus ofta av vikt i Foucault-inspirerade analyser att titta på vad som framställs som sanning och normativitet. I diskursanalys är en utgångspunkt enligt Boréus att sociala kategoriseringar påverkar den sociala praktiken. Som diskursanalytisk metod har jag valt Laclau och Mouffes (2001) förståelse av diskurs. Syftet med detta är att använda en modell för diskursanalys där praktiken står i centrum, men där man tittar på språket och analyserar kontexten utifrån en dynamisk förståelse av de samhälleliga- och politiska aspekterna av diskursen. Nedan förklarar jag de analysverktyg jag använder i analysen utifrån de fyra begreppen *artikulation*, *element*, *ekvivalenskedja* och *nod*.

En ekvivalenskedja är i Laclau och Mouffes (Ibid.) diskursteori en samling av element, alltså uttryck som är komponenter av diskursen. Teoretikerna redogör för en nod, vilken är central för diskursen och vilka alla element förhåller sig till. Noden för ekvivalenskedjan i den här studien är kriminalitet. Begreppet artikulation använder Laclau och Mouffe för att analysera de språkliga uttryck som diskursen tar, vilka är en del av diskursen. Under analys och resultat redogör jag därför för hur kriminalitet uttrycks i domarna som artikulationer av kriminalitet. Artikulation är även en förståelse av språkliga uttryck som en del av den sociala praktiken, alltså att artikulationen samspelar med handlingar för att forma diskursen. Vidare har teoretikerna en förståelse av att alla handlingar kan förstås som delar av olika diskurser. Laclau och Mouffe redogör för en antagonism mellan elementen i ekvivalenskedja, alltså att de står i konflikt med varandra. Utifrån detta redogör jag för vissa av elementen som fientliga till kriminalitet, och andra till samma sida. I skildringarna undersöker jag hur de unga artikuleras (Boréus, 2015a) som kriminella, med kriminellt beteende, icke-kriminella, vilka egenskaper som framställs och vilka uppträdanden som artikuleras. Jag tittar även på hur dessa artikulationer används som argument för behandlingsbehov.

3.3 Urval

Utifrån att jag ska hinna utförligt studera empirin har jag valt att undersöka 27 förvaltningsrättsdomar om LVU (lag (SFS 1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga) för ungdomar 15–17 år. Enligt Svensson och Ahrne (2015) innebär urvalet en risk att snedvrida resultatet. Man ska därför enligt forskarna vid undersökning se till att man undersöker en bredd av områden där olika svar på problemformuleringen finns. De förvaltningsrätter och socialkontor vars beskrivningar framställs i domarna agerar i olika miljöer, med vilket förutsättningar och arbetssätt kan skilja. Utifrån detta har vid sökning i rättsdatabasen Infotorg med en geografisk spridning i materialet som jag har uppnått genom samla in tre domar från varje förvaltningsrätt efter det att jag hade samlat in 20 domar. Jag använder sökfrasen ”lvu kriminalitet” och läser igenom de första som matchar följande urvalskriterier:

- Den unges ålder 15–17 år
- Skildring av kriminalitet och/eller kriminellt beteende

Av 70 förvaltningsrättsdomar är det 27 som uppfyllde mina krav om ålder, artikulation av kriminalitet och/eller kriminellt beteende och utifrån denna en motivering av insats tog jag bort ytterligare tre som i efterhand visar sig inte heller matchar preferenserna. Empirin består därför av 24 domar mellan oktober 2019 och november 2021. Alla domar behandlar avslag eller beredande av 1–3 §§ LVU.

Fokuseringen på unga 15–17 grundas på att det ska gå att prata om brottslighet, men under 18 för att behålla perspektivet på barnavård (Johansson, 2015). Vid planeringen av studien övergav jag den inledande tanken att studera barnavårdsutredningar då jag bedömde sekretesshindret mot att komma över dessa som för stort. Det finns även andra exempel på domar som rör barnavårdsutredningar, så som förvaltningsrättsdomar om överklagan av SoL (Socialtjänstlag (SFS 2001:453)) -placering och brottmålsdomar. Däremot är det bara LVU-domarna som utreder den sociala problematiken och samtidigt syftar till att vårda i stället för att straffa, vilket är orsaken till att studien undersöker LVU-förhandlingar.

3.4 Metodens tillförlitlighet

Kvalitativ forskning avlägsnar enligt Svensson och Ahrne normalt sätt avståndet till dem eller det som undersöks, till skillnad från exempelvis kvantitativa enkätstudier. Avståndet kommer dock till uttryck vid textanalyser som denna då det inte görs några intervjuer. Jag behöver därför inte ta hänsyn till min roll i möten med respondenter eller vid transkribering. Däremot formar mitt perspektiv och de frågor jag ställer till materialet resultatet. Bryman (2018:455) redogör för att den *ontologiska* hållningen vid en kvalitativ ansats bör ses som skapande av data, i stället för att 'samla in' något som finns 'där ute'. Svensson och Ahrne (2015) belyser detta genom att redogöra för risken av "trivialisering av forskarens roll som passiv mottagare"

Svensson och Ahrne beskriver framställningen av empirin som en fråga om trovärdighet. Jag avser därför ge en korrekt redogörelse av det insamlade materialet genom att redogöra för alla typer av skildringar av kriminalitet och/eller kriminellt beteende såväl som dess förekomst, vare sig de bekräftar eller motbevisar min teori. Det är även för trovärdigheten av relevans att redogöra för de val man gör och att man är medveten om hur dessa påverkar utfallet. Jag avser därför göra en så bred återgivning av framställningar och argument för insatser som är möjligt, med såväl starka, svaga som bekräftande och motbevisande framställningar.

Samtidigt ska det framställda resultatet rymmas av den begränsade frågeställningen. Enligt Bryman (2018:72) ska en samhällsvetenskaplig undersökning för att uppnå validitet föra fram logiska slutsatser, alltså att argumenten i analysen följer på vad som framkommer av empirin.

Det är just denna validitet jag ämnar uppnå, genom att framställa bredden av svar på hur kriminaliteten, kriminellt beteende och interventionerna motiveras. Svensson och Ahrne lyfter vikten av transparens för de val som görs och de brister som finns, vilket enligt dem kan tydliggöras genom att studien leder till diskussion.

3.5 Etiska överväganden

Att göra undersökningar som handlar om människor innebär enligt Svensson och Ahrne att valen behöver begründas etiskt då även texter har konkreta följder för faktiska personer. Sådana överväganden rör exempelvis studieutförarens förhållande till personerna som undersöks och undvikande av att röja känslig information. Det är även enligt forskarna en

förutsättning att inte göra sig skyldig till plagiat eller fusk. Vidare är enligt Svensson och Ahrne (2015) pliktetik och utilitaristisk konsekvensetik två etiska förhållningssätt som kan användas. Pliktetik handlar om att utgå från principer och regler som grund för etik. Hit hör att inte röja personuppgifter eller andra känsliga uppgifter. Trots att domarna är offentliga handlingar väljer jag därför att inte röja sårbar information. Detta gör jag genom att ändra namn och återberätta platser och händelser i mer allmänna termer, så att inget känsligt kan kopplas till någon person. Att dölja uppgifter om händelser för att de som sådana kan anses känsliga, kallas enligt Svensson och Ahrne för konfidentialitet. Jag döljer utifrån detta även vilka förvaltningsrätter som står för domarna, så att skildringarna inte kan knytas till någon plats.

Detta är av särskild relevans då uppgifterna rör kriminalitet samt att de handlar om unga. Utöver nyss nämnda ser jag det även som en del av pliktetiken att framställa materialet så som det framstår och inte påverka framställningen för att det ska bekräfta teorin. Utilitaristisk konsekvensetik är att göra så lite skada som möjligt och så stor nytta som möjligt. Skada skulle kunna vara att röja känsliga uppgifter, och nytta att nå och redovisa den kunskap som nås genom studien. Presenterande av uppnådd kunskap beskriver Svensson och Ahrne som en etisk princip. Samtidigt redogör de för att Vetenskapsrådet 1990 framhåller att människors välfärd ska prioriteras över vetenskapliga intressen. För min studie innebär det att jag inte tar med en uppgift som inte kan redovisas utan att riskera röja känsliga uppgifter, trots att den skulle bidra till att besvara forskningsfrågorna.

Utifrån Vetenskapsrådets (2002) rapport ska studier av människor grundas på informerat samtycke, dock med några undantag. För uppgifter som finns i register och som är offentliga menar rådet att undgå kravet på samtycke, om dem uppgifterna berör inte deltar i studien. En förutsättning är även att man inte redovisar känslig information. Det är även av vikt att uppgifterna förstörs när de inte längre behövs för studien.

3.6 Metodologiskt tillvägagångssätt

Jag letar i domarna efter beskrivningar av kriminellt beteende och hur tvångsvården motiveras kopplat till detta, vilka är formuleringar som diskursanalysen görs på. Svensson och Ahrne beskriver vikten av att särskilja empiri och analys, så att det blir tydligt vad som kommer från

det insamlade materialet, respektive vad som är forskarens slutsatser. Eftersom det är forskaren som väljer ut och tematiserar empirin, är det viktigt att detta görs på ett sakligt sätt så att det är innehållet i materialet och inte mina åsikter om det som kommer fram i presentationen av empirin. Utifrån detta redogör jag tydligt för varifrån information och påståenden kommer ifrån, samt markerar i analys och resultat vilka slutsatser som är mina.

Jag börjar enligt vad Boréus (2015b) föreslår, med att gå igenom domarna, för att skapa mig en översikt över empirin och tydliggöra analysfrågorna. Utifrån detta konstaterar jag att den valda analysmetoden var tillämplig och att jag inte behövde ändra i den. Detta baserat på att jag kan se de mönster jag beskriver i ”diskursanalytisk metod” under ”teori och diskursanalytisk metod”. Därefter identifierar jag skildringar av kriminalitet och/eller kriminellt beteende och argument för eller mot insats, och delar in dessa i olika teman.

För att analysera diskursen krävs enligt Boréus att det sätts i sammanhang. Detta gör jag genom att analysera artikulationerna utifrån teorin och det jag redovisat i kunskapsläget. På så sätt avser jag bidra till en förståelse för kategorisering av den sociala gruppen och vilka sociala praktiker som används mot den på samhällsnivå. Därefter går jag tillbaka till syfte, problemformulering och forskningsfrågorna för att kontrollera att slutsatserna följer på dem.

4 Resultat och analys

Avsnittet behandlar de sex teman jag finner i empirin för olika skildringar av kriminalitet och kriminellt beteende. Inledningsvis en beskrivning av domarna vilket följs av genomgång av upplägget. Därefter följer teman utifrån vad som skrivs om kriminalitet och kriminellt beteende i domarna, alla olika typer av artikuleringar av kriminalitet. Domarna är mellan fem och 16 sidor och består i kronologisk ordning av redogörelse för parterna, ”förvaltningsrättens avgörande”, bakgrund i form av en sammanfattning av socialnämndens utredning med beslutsunderlag och vårdplan. Detta följs av den unges och vårdnadshavares utsagor under huvudförhandlingen. Slutligen följer ”skälen för avgörandet”, varunder först tillämpliga lagstöd, praxis och propositioner redovisas sist ”förvaltningsrättens bedömning”. Först en genomgång av domarnas funktion, upplägg och jämförelser av geografiska områden och fördelning av de ungas kön.

Det finns tre olika grunder för ingripanden enligt 3 § LVU (lag (SFS 1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga) utifrån den unges beteende. Dessa är missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende. Dessa *rekvisit* är alternativa, alltså krävs endast en. Däremot är det för tillämpning av lagen en förutsättning enligt samma paragraf, att den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en ”påtaglig risk”. Det är också för beslut enligt 1 § LVU ett krav att det saknas möjligheter för vård på frivillig väg. Bedömningar av kriminellt beteende görs i domarna utifrån de två rekvisiten ”brottslig verksamhet” och ”annat socialt nedbrytande beteende”.

Av de 24 domarna gäller två av dem tjejer. I åtta av domarna har socialnämnden åtminstone ett enligt Polisen (2021) särskilt utsatt område, i fem domar åtminstone ett utsatt område och i övriga elva har socialnämnden inte något område som av polisen är klassat som ett risk- eller utsatt område. Områdena för socialnämnderna varierar kraftigt i storlek, vilket gör det svårt att bedöma hur stor del av domarna som gäller någon av Polisens problembeskrivna områden. Detta också eftersom de ungas vistelseadress presenteras i fyra av de 20 domarna varav tre vistades på institution.

För att centrera analysen till uttryck för diskurs inom det sociala arbetet har jag under ”teman” tagit med de formuleringar som är artikuleringar av de ungas kriminella beteende samt hur man utifrån detta argumenterar för behandlingsbehov. Alla formuleringar från uppgiftslämnare som polisen, socialtjänst, skola eller föräldrar som inte ställs mot

förvaltningsrätten är sådant som förvaltningsrätten inte har avvisat. Namnen på de unga i citaten är påhittade och föräldrarnas namn ersatta med ”mamma” eller ”pappa”.

4.1 Lagföring och misstankar för brott

I följande tema redogör jag för beskrivningar av kriminalitet och kriminellt beteende i form av brottsmisstankar och lagföringar. Även i två av de domar (Dom 5, 11) som rör misstankar för grova brott konstaterar förvaltningsrätterna att den unges handlingar inte är att betrakta som *brottslig verksamhet* utan endast som *annat socialt nedbrytande beteende*. I flera av domarna (Dom 2, 9, 16, 18, 21, 22, 24) beslutar förvaltningsrätten att bereda LVU utifrån brottslig verksamhet, men i de resterande 16, undantaget den dom (13) som gav avslag, bereds LVU utifrån socialt nedbrytande beteende. I några domar (Dom 12, 14, 17, 19) avslår förvaltningsrätten det av socialnämnden anförda rekvisitet brottslig verksamhet, men dömer i stället till LVU utifrån socialt nedbrytande beteende. Detta kan tyda på att socialtjänsterna ger uttryck för en allvarlig syn på brott som är diskursiv (Thams, 2019). Förvaltningsrätten avstyrkte i en dom (19) framställningen av brottslig verksamhet följande:

Ingvar förnekar att han skulle ha varit inblandad i narkotikahandling och har nekat till brottsmisstankarna i övrigt. Förvaltningsrätten anser att det för närvarande inte är visat att det är fråga om en sådan brottslighet som kan ligga till grund för vård enligt LVU (Dom 19)

Här kan till ekvivalenskedjan (Laclau och Mouffe, 2001) tydas ”annat socialt nedbrytande beteende” och ”brottslig verksamhet” dit båda placeras på samma sida som kriminalitet, brottslig verksamhet tätt intill och annat socialt nedbrytande beteende längre ifrån.

Förvaltningsrätten markerar tydligt att ”brottslig verksamhet” är en särskild benämning för de allvarligaste kriminaliteterna.

Alla förhandlingar utom en (Dom 8) innehåller beskrivningar av lagförda, vid domen eller nedlagda misstankar eller av polisen redogjorda brott. Det förekommer i en av domarna en beskrivning av att den unge har varit hotfull mot personer i sin omgivning (Dom 1) och vid två förhandlingar att den unge ska åtalas för brott (Dom 3, 14). I ett färre antal LVU-domar beskrivs misstankar för grova brott (Dom 2, 5, 11). Så här uttrycks det i en av domarna:

Olof har även varit misstänkt för ett flertal grova brott under det senaste året. Han är inte dömd för något och förundersökningen har lagts ned. Brottsmisstankarna mot Olof kvarstår dock fortfarande. (Dom 11)

Utifrån Thams (2019) redogörelse för en diskurs där allmänheten ser allvarigare på brott, skulle dessa fall av beredande av LVU kunna vara ett uttryck för en allmän uppfattning av detta. Faktumet att socialtjänsten utifrån misstankar skildrar ett kriminellt beteende visar att det rör sig om uppfattningar av de unga som inte är baserade på lagföringar. Till ekvivalenskedjan (Laclau och Mouffe, 2001) kan elementen ”grova brott” och ”misstanke” tydas till samma sida som kriminalitet. Grova brott nära noden kriminalitet och misstanke med ett avstånd. Desto högre allvarlighetsgrad av brott, desto högre förekomst och desto närmre lagföring än misstanke, desto närmre placeras den unge noden i ekvivalenskedjan och kan anses vara kriminell. Utifrån Tärnfalks och Alms (2021) resonemang om att kommunikationen till den unge kan bli förvirrande när det bereds LVU efter sitt avslutade straff, kan även här identifieras liknande otydlighet. Antingen har den unge dömts, och i så fall redan tilldelats ett straff, eller också har det ansetts oskyldig, och då bereds tvångsvård utifrån de kriminella handlingarna.

Det förekommer också i materialet flera framställningar (Dom 6, 9, 16, 19) av unga som har dömts för flera brott, varav två (Dom 16, 19) som enligt polisen begick sina första brottsliga handlingar vid 12–13 års ålder. En LVU-dom (Dom 9) i empirin rör en ungdom som har dömts för flera brott och även med förvärrande omständigheter i form av exempelvis förnedring. Här kan elementet ”förvärrande omständigheter” kopplas till kriminellt beteende. Ett färre antal domar (Dom 2, 7, 9) rör unga som vid förvaltningsrättsdomen satt häktade för flera allvarliga brott, alltså brott som inte kan anses vara ”av bagatellartad karaktär” (Dom 9). En framställning som är återkommande i flera domar (Dom 9, 11, 12, 24) är skildringen av en eskalerande brottslighet, alltså en ökad intensitet av begångna brott.

Vidare anser förvaltningsrätten att de lagförda brotten i kombination med brottsmisstankarna både till sin art, grad och periodicitet ger anledning att befara att Gustafs kriminella beteende har eskalerat. (Dom 9)

Här framträder elementen ”allvarlig brottslighet”, ”eskalerande brottslighet” som båda har en tät anknytning till kriminalitet.

En beskrivning som förekommer i en av domarna (Dom 5) är att den unge vid olika tillfällen erkänt och vid andra tillfällen nekat till att det säljer narkotika och det presenterades olika

bevis eller misstankar för försäljning av narkotika. I två av domarna (18, 21) förekom det att socialtjänsten och polisen lyfte den unges ovilja att samarbeta vid förundersökningar, något som förvaltningsrätten i båda förhandlingarna avvisade betydelsen av. I en av domarna uttryckte de det så här:

Förvaltningsrätten anser, i likhet med vad Göran har anfört, att det vid nu aktuell bedömning inte kan läggas Göran till last att polisen har upplevt en bristande samarbetsvilja hos honom och att han har valt att inte besvara deras frågor i brottsutredningarna (Dom 21)

Här kan elementen (Laclau och Mouffe, 2001) ”bristande samarbetsvilja” och ”brottsutredningar” kopplas till kriminellt beteende om än på ett avstånd till, likt ”misstänkt”. Här verkar det vara fråga om att den unge anses vackla mellan icke-kriminell och kriminell och behandling motiveras för att stoppa den unges utveckling till kriminell.

Under detta tema placeras i artikulationerna en rad element i ekvivalenskedjan till samma sida som kriminalitet, närmast anknytna först: ”Brottslig verksamhet”, ”häktning”, ”eskalerande brottslighet”, ”grova brott”, ”förvärrande omständigheter”, ”allvarlig brottslighet”, ”annat socialt nedbrytande beteende” och ”bagatellartad”. Även element som är på gränsen till icke-kriminalitet identifierades: ”Misstanke”, ”bristande samarbetsvilja” och ”brottsutredningar”; av vilket det framstår som att ungdomarna kan anses vara i ett gränsområde mellan icke-kriminalitet och kriminalitet. Här framställs alltså brottsbenägenhet i sig som argument för insats.

4.2 Beteende, attityd och psykiska problem

I detta tema redogör jag för beskrivningar av de ungas beteenden, attityd och psykiska problem som kopplas till kriminalitet. Flera förvaltningsrättsdomar (Dom 8, 15, 20, 23, 24) innehåller framställningar från polis och socialtjänst av kriminella beteenden som inte handlar om brottsmisstankar. Ett exempel (Dom 12) gäller dålig attityd, att personer i gängmiljön ser upp till den unga och att det hade avancerat i gängmiljön. Domstolen skildrar det bland annat så här:

Av nämndens utredning framgår även att Christoffer är ute mycket nattetid i offentliga riskmiljöer tillsammans med andra ungdomar med liknande problembild som han själv och att han vid ett flertal tillfällen uppvisat en dålig attityd mot polis, skolpersonal samt sin mamma. (Dom 12)

Här kan elementen ”ute nattetid”, ”riskmiljöer”, ”problembild” och ”dålig attityd” tydas till samma sida som kriminalitet, om än med ett visst avstånd. Artikulationen av elementen skildrar ett beteende som förstås som kriminellt. I en annan dom (3) framställs hos den unga ett ”gränsöverskridande beteende” utifrån att ungdomen sprungit från polisen då det påträffats tillsammans med andra ungdomar som är kända hos polisen vad gäller droger. Elementen som här kan tydas är ”gäng”, ”springa från polisen” och ”dålig attityd”. Två förhandlingar (Dom 5, 15) innehåller redogörelser för misstänksamhet från föräldrar utifrån att de inte vet varifrån pengarna som den unge spenderar kommer ifrån. I ett av fallen (Dom 15) vittnade även föräldrar i granskandet om ungdomens kriminella beteende. Artikulationerna visar även hur Foucaults (1995) teori om hur disciplin tar sig uttryck i andra professioner och genom social kontroll.

I två av LVU-domarna (Dom 1, 13) skildras en romantisering av kriminalitet. En framställning i en annan förhandling (Dom 22) är kriminell identifiering, alltså att den unge identifierar sig med att begå brott. I en av domarna (Dom 13) beskriver socialtjänsten utöver en romantisering av kriminalitet, även en social isolering och prat om terrorbrott. De framställer även att han kommit maskerad till skolan med ett dolt föremål. Här sätts elementen (Laclau och Mouffe, 2001) ”romantisering av kriminalitet”, ”kriminell identifiering”, ”social isolering”, ”prat om brott”, ”maskerad” och ”dolt föremål” till samma sida som kriminalitet, artikulationer av ett kriminellt beteende, utan att det handlar om misstankar. Förvaltningsrätten avstyrker dock det enligt följande:

Avseende att Niklas romantiserar den kriminella världen framgår av den psykologutredning som bilagts nämndens ansökan att Niklas inte uppvisar någon kriminell identitet. (Dom 13)

Här kan även utifrån Foucault resonemang om diagnoser som bedömningar av kriminalitet tydas, vilket Levander och Sturfelt (2019) menar är diskursivt för att bedöma vårdbehov enligt LVU. Andershed och Andershed (2016) menar dock att kliniska verktyg som mätinstrument fungerar för att identifiera risk- och skyddsfaktorer vid beteendeproblem, vilket likt Tärnfalk och Alm (2021) lyfter vikten av evidensbaserad praktik.

Att inte kunna hantera sin ilska eller vara aggressiv är en egenskap som återkommer i många skildringar (Dom 4, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 20, 22) av de unga. I en av domarna (Dom 9) framställs tillsammans med det kriminella beteendet en impulsivitet. Ett beteende som

beskrivs (Dom 11) hos en ungdom är att han vid vissa tillfällen betett sig föredömligt, för att vid ett annat tillfälle vara aggressiv.

Av rapporten framgår vidare att Olof har upplevts växla i sitt humör, att han vissa dagar har varit på gott humör, hjälpsam och trevlig medan han andra dagar har upplevts som arg, otrevlig och hotfull. (Dom 11)

Sammantaget framställs att han har utvecklat en ”destruktiv livsstil”, men att hans beteende inte i huvudsak är ett uttryck för hans psykiska problem. Återigen används framställningar som utgår från psykologi (Levander och Sturfelt, 2019) för att artikulera ett kriminellt beteende (Foucault, 1995). Benämningen ”destruktiv livsstil” förekommer även i andra domar (9, 19, 23). Till ekvivalenskedjan (Laclau och Mouffe, 2001) kan här ”destruktiv livsstil” och ovanifrån ”aggressiv” och ”impulsivitet” räknas till samma sida som kriminalitet och ”psykiska problem” både till kriminalitet och som motsatt till kriminalitet. Detta eftersom beteenden som inte är uttryck för psykiska problem, inte kan ses som ”annat socialt nedbrytande beteende”. Men samtidigt skildras psykiska beteendeproblem som kriminella beteenden som uppfyller ”annat socialt nedbrytande beteende” om de skulle kunna komma till uttryck utan en sådan störning.

Element som har placerats till ekvivalenskedjan i detta tema är: ”Ute nattetid”, ”riskmiljöer”, ”problembild”, ”dålig attityd”, ”gränsöverskridande beteende”, ”gäng”, ”springa från polisen”, ”vapen”, ”romantisering av kriminalitet”, ”kriminell identifiering”, ”social isolering”, ”prat om brott”, ”maskerad”, ”dolt föremål”, ”destruktiv livsstil”, ”aggressiv”, ”psykiska problem”. Samtliga är del av artikulationer av beteenden och egenskaper som kopplas samman med kriminalitet och utgör förståelser av hur kriminella kan anses vara. Utifrån Foucaults teori om den moderna straffrätten kommer här till uttryck en kategorisering av de kriminella som några som det är något fel på och åtgärder motiveras som ska råda bot på de kriminella. Även en skildring av det som Foucault menar att kriminella ses som djuriska kan tydas i ”aggressivitet” och ”impulsivitet”.

4.3 Personliga val, insikt och behandlingsbehov

I detta tema redogör jag för artikulationer av kriminalitet och kriminellt beteende i form av positiva val, personlig insikt och behandlingsbehov. I flera av domarna (Dom 1, 5, 14, 15, 17,

24) beskrivs av förvaltningsrätten konstruktiva egenskaper och tankar på positiva val så som att jobba eller välja bort den kriminella miljön. ”Jobba” sätts här som motsatt till kriminalitet, alltså till den fientliga sidan av ekvivalenskedjan. Förutom domen (Dom 13) som gav avslag redogör förvaltningsrätterna i samtliga av ovan för att den unge har ett behov av behandling utifrån sin negativa utveckling. I några av förhandlingarna (Dom 5, 17, 24) framförs behandlingsbehovet utifrån en ambivalens, alltså att ungdomen har en vilja att avstå från det kriminella beteendet, samtidigt som detta beteende tilltar och oroar domstolen. Så här skildras ambivalensen i en dom (5):

Vissa möten har han sagt att han vill hoppa av skolan, ta körkort och börja jobba för att sedan vid nästa möte ge uttryck för att han vill plugga vidare. Dessa svängar gör det svårt att samarbeta med honom. (Dom 5)

Här kan till ekvivalenskedjan tydas ”plugga”, som värderas högre än att jobba, alltså ligger det längre ifrån kriminalitet i ekvivalenskedjan. Här placeras även ”behandlingsbehov” och ”ambivalens” på samma sida som kriminalitet. Redogörelsen för behandlingsbehov visar på det som Foucault (1995) visar om att de vetenskapliga professionerna åläggs behandla de kriminella. Vidare visar artikulationen av ambivalens på det som Liedenberg, et al. (2015) fann i sin studie, att följsamhet för krav motiverar insatser mot kriminella när man lägger större ansvar på ungdomen som individ. Detta menar även Levander och Sturfelt (2019) är diskursivt idag för behandling av unga som anses ha beteendeproblem.

Domstolarna redogör ibland (Dom 11, 12, 17) för positiva sidor och förbättringsmöjligheter, men att de inte har kommit tillräckligt bra till uttryck under placeringarna. De konstaterar i en av domarna att frivilligheten var uttömd (Dom 12) och i en annan att den unge behöver mer ”kvalificerad” vård än den frivilliga (Dom 11). Man kan här fråga sig; vad står kvalificerad för när det sätts som argument för LVU? Är det som Liedenberg, et al. hävdar, mer kontroll? Eller är det vad Foucault framställer som de vetenskapliga professionerna som i den moderna straffrätten sätts in för att ”rätta till” de kriminella? En annan motivering till LVU som förekommer i några av förhandlingarna (Dom 10, 13, 19) är att det kriminella beteendet hade eskalerat trots betydande sociala insatser. Ovan kan till ekvivalenskedjan fyra till kriminalitet fientliga element tydas, nämligen ”positiva val”, ”jobba”, ”positiva sidor” och ”förbättringsmöjligheter”. Dessa element visar på vad Liedenberg et al. skildrade om ansvarliggörande och kravet på att den unge ska bidra till sin egen positiva utveckling.

I två av domarna (Dom 7, 11) hänvisar domstolen till att personal på HVB uttrycker att de inte har lyckats få till någon (positiv) utveckling och vid några domar (11, 14, 19) att den unge länge varit likgiltig till behandling mot kriminalitet. Följande framställning förekommer i en av domarna (Dom 14):

Pappan har under den muntliga förhandlingen uttryckt en stark oro för Kurt och uppgett att Kurt behöver hjälp för att skydda sig från sig själv. (Dom 14)

Samtidigt uttrycker domstolen att den unge ville sluta röra sig i riskmiljöer och att det menar att socialtjänsten inte har gett det chansen och ansökte om LVU utifrån att den unge hade missat en tid för behandlingsinsats. Domstolen skildrar i fallet en konstruktiv utveckling hos den unge på flera plan, men att utvecklingen inte varit bestående på grund av en ny dom och på det nya misstankar. Till ekvivalenskedjan kan här räknas som fientligt till kriminalitet ”utveckling”, ”behandling” och ”konstruktiv” och till den andra sidan ”riskmiljöer”, ”vårdbehov” och ”likgiltighet”. Utifrån Foucaults (1995) resonemang om de icke-straffrättsliga professionernas interveneringar mot kriminella, finns även här formuleringar om att kriminalitet behandlas som en sjukdom och som ska botas. Det medicinska språkbruket visar även på den diskurs av psykiatriska kategoriseringar av unga med beteendeproblem som Levander och Sturfelt (2019) skildrar och artikulationen av likgiltighet tyder även på som Liedenberg et al. (2015) redogör för om krav på följsamhet.

I en av domarna (Dom 2) lyfter socialtjänsten att den unge nekat till brottslighet de menar att det gjort sig skyldig till och drar utifrån det slutsatsen att ungdomen inte har reflekterat över och tagit avstånd från sina handlingar:

Petter förnekar brott och uppvisar ingen reflektion över vad som skett eller med vilka han befunnit sig. (Dom 2)

Här används tecknen (Laclau och Mouffe, 2001) ”skyldig” och ”förneka” som motsats till ”reflektera” och ”ta avstånd”, där de förra två knyts till samma sida som kriminalitet och de senare fientliga till. Här kan även det krav på följsamhet som Liedenberg et al. redogör för, i form av krav på ånger eller bekännelse.

Det förekommer även i två av domarna (4, 10) beskrivningar av kriminella och antisociala värderingar (Dom 10). Som en del av ekvivalenskedjan kan här inräknas till samma sida som kriminalitet, ”antisocial”. Utifrån Liedenberg et al. studie av ansvarliggörande, syns här

liknande tendenser i skildringarna, alltså att den unge inte anses se behovet av, eller bidra till sin egen positiva utveckling.

I detta tema har följande element identifierats till samma sida som kriminalitet i ekvivalenskedjan: ”behandlingsbehov”, ”ambivalens”, ”riskmiljöer”, ”vårdbehov”, ”likgiltighet”, ”skyldig”, ”förneka” och ”antisocial”. Dessa element har i temat identifierats till fientliga mot kriminalitet: ”jobba”, ”plugga” ”positiva val”, ”positiva sidor”, ”förbättringsmöjligheter”, ”utveckling”, ”behandling”, ”konstruktiv”, ”reflektera” och ”ta avstånd”. Här beskrivs vid den ena sidan av ekvivalenskedjan, den kriminella och vid den andra, vilka egenskaper behandling ska främja. Som motsats till kriminellt beteende som ska intervenseras mot framstår här elementet ”behandlingsbar”. En stor del av elementen har kopplats till vad Liedenberg et al. (2015) hävdar, om ansvarliggörande och krav på följsamhet.

4.4 Bristande skolgång och problem med auktoriteter

I detta tema redogör jag för och analyserar skildringar av kriminalitet och kriminellt beteende i form av bristande skolgång och problem med auktoriteter. I en betydande del av domarna skildras det kriminella beteendet höra samman med bristande skolgång (Dom 4–6, 9–13, 15, 17, 19, 20, 22, 24), ofta kopplat till frånvaro (Dom 9–13, 15, 17, 20, 22), dåliga resultat (Dom 16, 17), men emellanåt även med dålig attityd och prat om kriminalitet (Dom 12, 13) eller dåligt umgänge (Dom 5,

10). Elementen (Laclau och Mouffe, 2001) ”bristande skolgång”, ”frånvaro”, ”dåliga resultat”, ”dålig attityd” och ”dåligt umgänge” kan här tydas till samma sida som kriminalitet.

I en dom framställs det kriminella beteendet i skolan så här:

Jens skola har vidare lämnat orosanmälan om ett kriminellt och destruktivt beteende. Av uppgifter från skolan framgår att hans umgänge till stor del består av andra ungdomar som skolan känner oro för. (Dom 10)

Samtliga av beskrivningarna innehåller en syn på att det kriminella beteendet kommer till uttryck i skolan. Detta antingen direkt genom att kriminella uttryck som aggression, prat om brott eller indirekt genom att den unge till följd av sitt kriminella beteende valt bort eller inte klarat av att också ha en fungerande skolgång. Att det kriminella beteendet artikuleras utifrån

uppförande i skolan, tyder på det som Foucault (1995) hävdar om att det moderna straffväsendet inverkar på skolan så att den övervakar och vidarereporterar ungdomarna. Att dåliga skolresultat lyfts fram som ett uttryck för det kriminella beteendet, tyder på att domstolen utgår från det som Bäckman et al. (2021) menar om att lagföringar ökar bland de med begränsade livschanser.

I flera av domarna förekommer skildringar av att den unge inte lyssnar på sina föräldrar (Dom 1, 8, 12), i två av dem att föräldrarna inte kunnat sätta gränser (Dom 17, 19). Detta tog sig till uttryck genom att föräldrarna uppgett att de inte kan sätta gränser då ungdomen inte kommit hem på kvällarna eller varit hotfull eller aggressiv mot sina föräldrar (Dom 10, 15, 24).

Han är ute sent om nätterna, kommer inte hem i bestämd tid och är borta i längre perioder utan att höra av sig till sin vårdnadshavare. (Dom 24)

”Gränser” kan här tydas som element (Laclau och Mouffe, 2001) fientliga till kriminalitet, till vilken sida i ekvivalenskedjan ”hotfull”, ”aggressiv” ”ute sent om nätterna” placeras.

Artikulationerna av det kriminella beteendets uttryck i familjen visar på vad Foucault (1995) hävdar om det moderna straffväsendets disciplinering genom familjen.

I en förhandling (Dom 15) framförs det från utredningen att den unge ljugit om att det skulle förbättra sig för att undvika straff och sen uppgett till sin mamma att han bara hade ljugit. Vid ett annat tillfälle sägs den unge ha hotat med brottslighet för att få sin vilja igenom i hemmet. I en annan dom (8) uttrycks det från socialtjänsten att en mamma inte kunnat sätta gränser för sin dotter och att de i stället hade en vänskapsrelation. I ytterligare en annan dom (16) hävdas föräldrarnas negativa inställning till skola, vårdinstanser, polis och socialtjänst resultera i att den unge hade en negativ inställning till vuxna och samhället i stort. Andra beskrivningar av beteenden där ungdomarna satt sig upp mot föräldrarna är av förstörelse av materiella ting i hemmet (Dom 23) och hot med redskap och attack mot förälder (Dom 20). Ovan kan till ekvivalenskedjan tydas som fientligt till kriminalitet, ”föräldrar”, ”vuxna” och ”samhället” och till andra sidan ”hota med brottslighet”, sätta sig upp mot föräldrar och ”förstörelse av materiella ting i hemmet”. Dessa element visar på att kriminellt beteende artikuleras i form av uttryck i hemmet och i samhället, genom att den unge inte accepterar dessa auktoriteter.

Det beskrivs även i förhandlingarna några svårigheter med att respektera polisen och regler på jour- och HVB-hem. Detta i form av bland annat försök till- och genomförd droginförsel och

vidarebefordring, avvikelser (Dom 2, 4, 11), angrepp på personal på HVB (Dom 11, 22) och jourhem (Dom 20), samt dålig attityd mot polisen (Dom 12) och störande av polisingripande (Dom 3). Ovan kan elementen ”respektera polisen”, ”respektera institutionspersonal” och ”regler” placeras som motsatta till kriminalitet dit ”droginförsel”, ”avvikelser” och ”angrepp” sätts.

Jonas avvisar konsekvent vuxenvärldens försök till stöd, insyn och kontroll. Jonas har å sedan han omhändertogs uttryckt sig hotfullt i samtal med socialtjänsten och även gentemot personal och andra ungdomar på boendet där han är placerad. (Dom 22)

Till ekvivalenskedjan kan här tydas ”vuxenvärlden” som motsatt till kriminalitet. Här antyds en uppdelning baserat på ålder där ”de vuxna” symboliserar ”stöd”, ”insyn” och ”kontroll” och den unge ”hotfull”. ”Stöd”, ”insyn” och ”kontroll” kan här tydas till fientligt mot kriminalitet, dit ”hotfullhet” sätts. Artikulationerna visar på vad Foucault (1995) visade om att den kriminella anses sätta sig upp mot samhället. På ett jourhem förekom (Dom 11) även uppståndelse i form av missförstånd och konflikter. Också ”missförstånd” och ”konflikter” kan här tydas till ekvivalenskedjan (Laclau och Mouffe, 2001) på samma sida som kriminalitet.

Till ekvivalenskedjan tyds i detta tema till samma sida som kriminalitet ”aggressivitet”, ”hotfullhet”, ”missförstånd” och ”konflikter” och fientligt mot dessa står ”vuxenvärlden”, ”stöd”, ”kontroll”, ”insyn”. Utifrån Foucaults teori om diskursen om brottslingar kan här tydas en förståelse av att de kriminella är på ett visst sätt och har vissa egenskaper, såsom att de blir aggressiva och hotfulla mot auktoriteter eller att de har en fientlighet mot samhället. Det går även här att se element på liknande tendenser som redovisades i Liedenberg et al. (2015) studie i form av att de unga inte anses tillmötesgå de krav som ställs och att förekomsten av motstånd mot behandling används som argument för nya insatser.

4.5 Vänskapskrets och miljöer

I detta tema redogör jag för beskrivningar av vänskapskrets och miljöer som uttryck för det kriminella beteendet. I en av förvaltningsrättsdomarna (Dom 9) förekommer en utstickande skildring av den unges levnadssätt som argument för LVU, nämligen att det hade en ”vagabonderande livsstil”, alltså att den unge har en rotlös och kringflackande tillvaro. Här kan alltså till ekvivalenskedjan tydas ”vagabonderande livsstil”, till samma sida som

kriminalitet. Detta resonemang kan kopplas till hur vagabonder framställs av Foucault som en föreställning av de kriminella rotlösa och kringflackande, men även som förknippat med organiserad brottslighet. I en annan dom (15) beskriver förvaltningsrätten problem med tillvaron utanför hemmet mer utförligt:

Det finns en stark oro från polisen att Sven är på väg in i ett mycket destruktivt leverne och polisen anser att familjen behöver hjälp att lämna området och de kriminella grupperingarna snarast. (Dom 15)

Här kan med till ekvivalenskedjan tydas (utsatt) ”område” och ”destruktivt leverne”, till samma sida som kriminalitet. I flera andra domar förekommer skildringar av unga som befunnit sig i miljöer där det cirkulerar droger (Dom 6, 11, 18), där vapen förekommit (Dom 2, 3, 15) eller där väpnade konflikter ägt rum (Dom 3, 11). I två av fallen konstaterar även polisen att det finns en hotbild mot den unge (Dom 16, 24). Elementen (Laclau och Mouffe, 2001) ”miljöer där det cirkulerar droger”, ”miljöer där vapen förekommit”, ”miljöer där väpnade konflikter ägt rum” och ”hotbild” kan här knytas till kriminalitet. Att domstol, polis och socialtjänst framställer områden och platser på det här sättet, och att familjen behöver hjälp att ta sig därifrån, kan vara ett element på den klass- och etniska boendesegregationen som Bäckman et al. (2021) beskriver. Även Foucault (1995) menar att kriminalitet i det moderna straffväsendet har en klasskaraktär och att det medföljer en negativ bild av fattiga.

I en av domarna (Dom 22) förekommer en skildring av undandragande från ”prosociala sammanhang”, i en annan (Dom 11) att den unges ”olämpliga umgänge är ett stort orosmoment” och i en tredje (Dom 10) uppger skolan att den unge socialiserar sig med andra som de också är oroliga för. En bland domarna flera gånger förekommande beskrivning är att ungdomen börjat umgås med kriminellt belastade (Dom 3, 7, 16, 19, 23, 24), ofta äldre personer (Dom 2, 6, 15, 21).

Den främsta riskfaktorn som identifierats kring Albin är att han kontinuerligt befinner sig i riskmiljöer där han brukar alkohol och narkotika samt blir misstänkt för brott. (Dom 7)

Till ekvivalenskedjan (Laclau och Mouffe, 2001) kan ovan tydas till samma sida som kriminalitet ”undandragande”, ”olämpligt umgänge”, ”orosmoment”, ”vapen”, ”kriminellt belastade”, ”äldre kriminella”, ”riskfaktor” och ”riskmiljö”. Detta inbegriper en förståelse av att socialisering med andra som anses ”vara” kriminella (Foucault, 1995) gör att den unge kan anses ha ett kriminellt beteende. Få av ungdomarna erkänner dock ett sådant umgänge (5, 14, 15) och några nekar helt till samröre med kriminella (Dom 7, 12, 18). I en av domarna

beskrivs den unge avancera i den kriminella miljön (Dom 5). Det förekommer i en förhandling (Dom 19) uppgifter från polisen om att den unge är med i ett kriminellt gäng. Här kan till ekvivalenskedjan tydas till samma sida som kriminalitet ”gäng”. Detta ord ges en stor vikt då det används i bara en av domarna, medan övriga endast rör associering till *gäng*. Ur detta kan alltså medlemskap i gäng förstås som särskilt allvarligt. Det hamnar därför i ekvivalenskedjan om möjligt närmre kriminalitet än något annat element.

I detta tema har följande element synliggjorts på samma sida som kriminalitet:

”Vagabonderande livsstil”, (utsatt) ”område”, ”destruktivt leverne”, ”miljöer där det cirkulerar droger”, ”miljöer där vapen förekommit”, ”miljöer där väpnade konflikter ägt rum”, ”hotbild”, (socialt) ”undandragande”, ”olämpligt umgänge”, ”orosmoment”, ”vapen”, ”kriminellt belastade”, ”äldre kriminella”, ”riskfaktor”, ”riskmiljö” och ”gäng”. Här framhålls artikuleringer av kriminella beteenden i form av att de unga omger sig med kriminella, vilka på ekvivalenskedjan sätts längre ut mot kriminalitet med adjektiv som ”äldre” och ”belastade”. Detta synliggör en förståelse av de unga som just ungdomar och att det är de ”vuxna” kriminella, med kriminell erfarenhet som förvaltningsrätterna vill hålla de unga borta ifrån. Det är här fråga om helt andra vuxna än den ”vuxenvärld” som placeras på andra sidan av ekvivalenskedjan i temat ”Bristande skolgång och problem med auktoriteter”. Skildringarna av de kriminella visar på vad Foucault (1995) menar om att de förstås som en social grupp vilket här har yttrat sig i form av kategorisering utifrån umgänge.

4.6 Alkohol och droger

I detta tema redogör jag för beskrivningar av hur kriminalitet och kriminellt beteende uttrycker sig i form av bruk av alkohol och droger. Jag utelämnade skildringar om droger som anses vara till försäljning, samt då droger ansetts ”cirkulera” som jag beskrev i temat ”Destruktiv vänskapskrets och olämpliga miljöer”. Detta eftersom förvaltningsrätterna åtskiljer droghantering som lagbrott respektive bruk. Skildringar av drog- och alkoholanvändning förekommer i en betydande del av domarna, (Dom 5, 7, 10, 11, 17, 19, 21, 22, 23) i två även ett eskalerande sådant (Dom 6, 8). Ibland direkt konstaterat genom exempelvis aggressiva eller hotfulla utbrott (Dom 7). Utvecklingen av ett missbruk framställs i de två förhandlingarna (Dom 6, 8) hänga samman med vistelse på olämpliga och riskfyllda platser, samt en risk för att den unge ska börja begå brott eller eskalera ett kriminellt beteende

eller brottslig verksamhet (Dom 6). Här kan elementen (Laclau och Mouffe, 2001) ”risk att börja begå brott” och ”eskalera ett kriminellt beteende” sättas till kriminalitet, om än med ett visst avstånd. Så här beskriver en av domarna missbrukets inflytande på den unge:

Hans missbruk innebär även en risk att han hamnar i konflikter, umgås i kriminella miljöer och begår ytterligare brott. (Dom 6)

Här kan till ekvivalenskedjan inräknas ”droger” och ”missbruk” till samma sida som ”kriminalitet”. Missbruket framstår här som en yttre faktor utanför ungdomens kontroll. Här synliggörs den diskurs om avsaknad av agens hos unga som bereds med LVU som Levander och Sturfelt (2019) redogör för. Sambandet mellan droger och kriminalitet som här artikuleras kan vara ett element på som Bäckman et al. (2021) benämner som kumulativa effekter av fattigdom, vilka kraftigt ökade sannolikheten att lagföras för exempelvis våldsbrott.

I en annan dom, (20) som rör en av de två tjejerna skildras en vistelse på en plats med mycket droger och kriminalitet. Problemet med denna miljö anses vara de vuxna som befinner sig där, som med en kombination av missbruk och psykiska problem anses locka in unga i ett destruktivt liv. Tjejens beteende beskrivs som problematiskt i att hon anför sig åt dessa vuxna och därför riskerade att fara illa, utsättas för brott och riskera ”hamna” i kriminalitet.

under sommaren frekvent vistas i olämpliga, destruktiva och riskfyllda miljöer runt ett torg, där hon har sökt kontakt med för henne okända vuxna, tagit emot dryck, pengar och cigaretter samt lämnat platsen med personer som hon inte känner. (Dom 20)

Här kan till ekvivalenskedjan (Laclau och Mouffe, 2001) räknas ”olämpliga/riskfyllda miljöer” till samma sida som kriminalitet. Det är här tal om en plats, med ett tillhörande socialt sammanhang där unga anses löpa en risk att ”lockas in” i missbruk och kriminalitet. Detta antyder att det finns en attraktion hos ungdomen till platsen och att miljön har en ”destruktiv” påverkan på den unge. Även här framstår den diskurs av fräntagande av agens hos unga när de bereds LVU som Levander och Sturfelt (2019) redogör för. Beskrivningen av risken att *hamna* i kriminalitet utifrån missbruk och ovilja att undvika vissa miljöer, snarare än ett kriminellt beteende hos den unge själv återkom i den andra domen (Dom 8) som rörde en tjej (undantaget en skildring av hennes hotfullfullhet mot förälder) men inte i någon av samtliga andra som rörde killar. Risken att hamna eller ”dras in” i kriminalitet förekom dock i några andra domar (Dom 6, 11, 12, 15). Faktumet att av de 24 domarna som rör kriminellt beteende behandlar bara två tjejer, är ett element på den skeva könsfördelningen av lagföringar som Bäckman et al. redogör för.

I detta tema placerades i ekvivalenskedjan följande element till samma sida som kriminalitet; ”risk att börja begå brott”, ”eskalera ett kriminellt beteende”, ”droger”, ”missbruk” och olämpliga/riskfyllda miljöer”. Droger och alkohol beskrivs här ha ett betydande inflytande över de ungas beteende och beskrivs återkommande som en orsak till kriminalitet.

5 Avslutande diskussion

Denna studie har syftat till att utifrån Laclau och Mouffes (2001) diskursteori identifiera artikulationer av brottslighet och se hur dessa används som argument för behandlingsbehov i LVU-domar för unga 15-17 år. Som teoretisk utgångspunkt har jag använt Foucaults (1995) framställning av kategorisering av kriminella som djuriska och den klasskaraktär kriminalitet som kategorisering har. Även hans redogörelse för det moderna straffväsendets straff- och övervakningsmetoder på social nivå och internalisering av kontroll har varit ett teoretiskt verktyg i analysen.

Den första frågeställningen var: Hur artikuleras kriminalitet och kriminellt beteende för de unga 15–17 år i LVU-domarna?

Jag fann i studien av domarna utifrån artikulationer av lagföringar och misstankar olika element som framställer spannet mellan icke-kriminalitet till de allvarligare skildringar av kriminalitet i form av bland flera ”grova brott” och ”brottslig verksamhet”. Det vanligaste i det insamlade materialet är ”annat socialt nedbrytande beteende”, rekvisitet vilket de flesta dömdes till LVU enligt. Här förekom även från socialtjänsterna några gånger en allvarligare syn på kriminaliteten än vad förvaltningsdomstolarna valde att slå fast, i form av att rekvisitet ”brottslig verksamhet” avslås och att domstolarna avvisar betydelsen av att inte samarbeta i förundersökning.

I domarna fann jag även artikulationer av beteende, attityd och psykiska problem, som knyts till, eller kopplades från kriminalitet och kriminellt beteende. Här framstod en konflikt mellan å ena sidan inte döma de psykiska problemen som kriminellt beteende, å andra sidan bereda LVU utifrån dessa beteendeproblem om de ansågs kunna komma till uttryck utan psykisk störning.

Kriminalitet artikuleras även som personliga val i domarna i form av att ungdomarna inte gjorde ’rätt’ val, mötte de krav som ställdes, enligt vad Liedenberg et al. (2015) framhåller i sin studie om ansvarliggörande och följsamhet i socialtjänstens arbete med unga som dömts för brott.

I LVU-förhandlingarna artikuleras även bristande skolgång och auktoritetsproblem som uttryck för kriminalitet eller kriminellt beteende. Dessa ställdes i konflikt till ”kontroll”, ”insyn”, ”stöd”, och ”vuxenvärlden” vilket visade på vad Foucault hävdar om att de kriminella anses sätta sig upp mot samhället och hela den sociala ordningen.

Skildringar om umgänge och riskmiljöer används också artikulationer av kriminalitet. Platser och vänskapskrets omtalas i domarna synonymt och skildes inte från varandra. Här framställs även en annan kategori av ”vuxna” än ”vuxenvärlden” kopplat till föräldrar, skola och myndigheter, nämligen de kriminellt belastade. Här artikulerades de ungas kriminella beteende eller vara väg in i kategorin ’kriminella’ genom associering till platser och personer som benämns kriminella.

Även alkohol och droger förekommer som artikulation av kriminalitet genom att det i de flesta av domarna i empirin anses riskera orsaka kriminalitet. Detta utan att det är tal om narkotikahandling som brottslighet, vilket domstolarna särskiljer från bruk, men som en delförklaring till ungdomarnas kriminella beteende. Detta tema signalerade liksom riskmiljöer, på vad Bäckman, et al. (2021) visade om ojämlikhetens roll i form av klass- och boendesegregationens utveckling har för utvecklingen av lagföringar i vissa grupper och kumulativa effekter av fattigdom. Det visade även det Foucault menar om att kriminalitet i det moderna straffväsendet har en tydlig klasskaraktär och att synen på kriminella involverar en negativ syn på fattiga.

Den andra frågeställningen var: Hur används artikulationer om kriminalitet och kriminellt beteende som argument för behandlingsbehov för de unga 15–17 år i LVU-domarna?

Behandlingsbehov motiveras vid lagföringar och misstankar utifrån att brottsbenägenheten behöver stoppas då ungdomen ’vacklar’ mellan kriminell och icke-kriminell. Detta knöt jag an till vad Tärnfalk och Alm (2021) visar i sin studie, att kommunikationen till de unga kan bli otydlig, då handlingar som de dömts, friats eller väntar dom för, leder till konsekvenser i form av tvångsvård enligt LVU.

Jag fann bland attityd och beteende även ett medicinskt språkbruk för kriminaliteten som jag kopplade till Foucaults framställning av diagnosers roll i det moderna straffväsendet och skildringar av de kriminella som sjuka eller djuriska och som medför ett behandlingsbehov.

Jag kopplade även samman det medicinska språkbruket med Levander och Sturfelts (2019) studie om psykiatriska kategoriseringar som diskurs.

Behovet av behandling och de ungas vilja till att tillmötesgå krav som ställdes på dem identifierade jag i form av bland andra ”ambivalens”, ”likgiltighet” och ”förnekande”. Här kunde jag synliggöra en motpol till det kriminella beteende som krävdes för beredande av LVU, nämligen ”behandlingsbar”, vilket tyder på vad Foucault (1995) menar om att det moderna straffväsendet införlivar en idé om att på samhällsnivå behandla kriminella.

Jag kopplade även skildringar om problem med auktoriteter till behandlingsbehov, där likt Liedenberg et al. (2015) studie som visar att förekomsten av motstånd mot behandling används för att motivera nya insatser.

Vistelse på särskilda platser och vänskapskretser som artikuleras som samrörande med kriminella identifierades också som argument för behandlingsbehov där insatserna ska hindra de unga från att ”lockas in” i kriminalitet. Här synliggjordes även vad Levander och Sturfelt (2019) visar i sin studie om att den annars dominerande diskursen om agens hos unga som anses ha beteendeproblem, fräntas vid beredande av LVU.

Liksom temat om umgänge och miljöer argumenteras i domarna för behandlingsbehov även vad gäller alkohol och droger utifrån att de unga ska hållas borta från alkohol och droger för att inte ”hamna” i kriminalitet.

Vidare hade jag gärna velat undersöka hur kategorin ”kriminalitet” tar sig till uttryck i det sociala arbetet i form av underlag till frivilliga insatser, exempelvis genom att studera barnavårdsutredningar.

Referenslista

Andershed, A-K., Andershed, H. (2016) Improving evidence-based social work practice with youths exhibiting conduct problems through structured assessment. *European Journal of Social Work*. 19:6, Ss. 887-900 [<http://dx.doi.org/10.1080/13691457.2015.1043242> Hämtad: 2021-12-28].

Bergström, G., Boréus K. (2000). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Boréus, K. (2015a) *Texter i vardag och samhälle* (2 uppl.) Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber AB.

Boréus, K. (2015b) *Diskursanalys* (2 uppl.) Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber AB.

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (3 uppl) Stockholm: Liber.

Bäckman, O., Estrada, F., Nilsson, A., Sivertsson, F. (2021) Socioekonomisk bakgrund och brott. Suhonen, D., Therborn, G. & Weithz, J. (red.) *Klass i Sverige: ojämlikheten, makten och politiken i det 21:a århundradet*. Lund: Arkiv förlag.

Foucault, M. (1995) *Discipline and Punish: the birth of the prison*. (2 uppl.) New York: Vintage Books.

Johansson, S. (2015) *Utredningsarbete vid misstankar om brott* (2 uppl.) Ponnert, L. (red.) *Utredningsarbete i den sociala barnvården*. Malmö: Gleerups.

SFS: 1990:52 *Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga*

Laclau, Ernesto & Mouffe, Chantal (2001). *Hegemony and socialist strategy: towards a radical democratic politics*. 2. ed. London: Verso.

Levander, U., Sturfelt, L. (2019) Samhällsvårdens Svarte Petter – samtida och historiska kategoriseringar av barn och unga i samhällsvård med psykisk ohälsa *Socialvetenskaplig tidsskrift*. 26:1, Ss. 19–41, [<https://socvet.se/article/view/2359/1684> Hämtad 2021-11-23]

Liedenberg, L., Ungar, M., Ikeda, J. (2015) Neo-Liberalism and Responsibilisation in the Discourse of Social Service Workers *British journal of social work* 45:3 Ss. 1006-1021

[<https://www-jstororg.ludwig.lub.lu.se/stable/pdf/43687881.pdf?refreqid=excelsior%3A236047398c3d40fe28b530d6597849e9> Hämtad 2021-12-21]

Lindborg, H. (2007) Social work and correctional treatment: repression and support in community sanctions *Nordisk sosialt arbeid* 27:2, Ss. 134-147
[<https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3037-2007-02-05> Hämtad 2021-12-28]

Polismyndigheten (2021) *Lägesbild över utsatta områden: regeringsuppdrag 2021*. Stockholm: Polismyndigheten

[https://polisen.se/siteassets/dokument/ovriga_rapporter/lagesbild-over-utsatta-omraden-2021.pdf Hämtad 2021-12-26]

Johansson, S. (2015) *Utredningar som leder till förslag om tvångsvård* (2 uppl.) Ponnert, L. (red.) *Utredningsarbete i den sociala barnvården*. Malmö: Gleerups.

Tham, H. (2019) Oro för brott och den offentliga diskursen. Heber, A. & Roxell, L. (red.) *Att odla kriminologi: Perspektiv på brott och utsatthet: Festskrift till Ewa Tiby*. Stockholm: Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.

Proposition 1989/90:28 *Vård i vissa fall av barn och ungdomar*

Proposition 1979/80:1 *Om socialtjänsten*

Rap, E., S., (2015e) The participation of social services in youth justice systems in Europe *European Journal of Social Work*. 18:5, Ss. 675-689
[<http://dx.doi.org/10.1080/13691457.2014.942725> Hämtad 2021-12-28]

Svensson, P. och Ahrne, G. (2015) ”Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt” (2 uppl.) Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber AB.

Socialstyrelsen (2020) ”Bedöma risk och behov för barn och unga som begår brott eller har annat normbrytande beteende” [<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2020-2-6597.pdf> Hämtad 2021-10-27]

SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*

Tärnfalk, M. & Alm, C. (2021) Social worker motivations and organisational prerequisites for care of children who commit crimes – the best interests of the child or the protection of

society? *European Journal of Social Work*, 24:1, Ss. 21-33,

[<http://urn.kb.se.ludwig.lub.lu.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-451889> Hämtad 2021-10-26]

Vetenskapsrådet (2002) ”Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning”

[https://www.vr.se/download/18.68c009f71769c7698a41df/1610103120390/Forskningsetiska_principer_VR_2002.pdf Hämtad 2021-10-27]

SOU 1958:20 *Behandlingshem och mentalsjukhem för barn och ungdomar*. Betänkande av Mentalsjukvårdsdelegationen.

SOU 2009:68 *Lag om stöd och skydd för barn och unga (LBU)*. Betänkande av Barnskyddsutredningen.

SOU 2015:174 *För kvalitet: med gemensamt ansvar*: betänkande av FörMed-utredningen.